

Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu¹

Prof. Dr. Mehmet Akif KÜTÜKÇÜ

Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ABD, Adana.
makutukcu@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. İslam Safa KAYA

Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ABD, Kırıkkale.
islamsafakaya@kku.edu.tr

Özet

Türkiye'nin petrol ve doğalgaz üretimi, tüketiminden çok daha düşük seviyededir. Hal böyle olunca, tüketimini karşılamak için gerekli olan kaynak çeşitliliğini artırmak durumundadır. Doğu Akdeniz de yeni kaynak keşiflerinin yapıldığı ve üretime dahil edildiği önemli bir bölgedir. Bu bağlamda Türkiye, bölgedeki etkinliğini artırarak, şu ana kadar çözümsüz kalan sorunları da bir an önce çözerek hak ve yetki sahasını genişletmelidir.

“Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu” isimli çalışmanın amacı, bu bölgedeki petrol ve doğalgaz kaynaklarının bulunduğu alanlardaki yetki ve sınırlandırma sorunlarını tahlil etmek ve Türkiye'nin hukuki konumuna dair açıklamalar yaparak, yapılması gerekli iş ve işlemlere ilişkin bilimsel tespitler yapmaktır. Bu çerçevede Uluslararası Deniz Hukuku'nun kaynakları kısaca açıklanmış, akabinde çalışma konusunun ilgili olduğu deniz yetki alanlarına ilişkin bilgi verilmiştir. Bölgedeki devletlerin deniz yetki alanlarında sahip oldukları ve sahip olmaları gereken alanlar arasındaki farklar ortaya konulmuştur. Daha sonra, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin prensipler anlatılmıştır. Son olarak, da petrol ve doğalgaz kaynakları özelinde Doğu Akdeniz'deki devletlerin deniz yetki alanları tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Deniz Hukuku, Doğu Akdeniz, Petrol, Doğalgaz, Türkiye.

Abstract

Turkey's oil and natural gas production, is much lower than its consumption. In this situation, it is required to increase the diversity of the resources need to meet the consumption. The Eastern Mediterranean is an important region to make new discoveries which is included into production. In this context Turkey should solve the problems remaining unresolved by increasing the activity in the region until a moment ago that will broaden the right and authority to the field.

The purpose of study named “Turkey’s Legal Status with the Petroleum and Natural Gas Resources in Eastern Mediterranean in Context of International Law of the Sea”, authority in areas where oil and gas resources in the region to analyze the problems and limitations and by explanations of the legal position of Turkey, is to make scientific findings related to the required work and operations. In this context, the resources of the International Maritime Law briefly explained, subsequently the study subjects were given information on maritime jurisdiction which it relates. The discrepancy between the alleged and likely maritime jurisdictions of the states in the region have been introduced. Then, the principles on the limitation of maritime jurisdiction are described. Finally, the maritime jurisdiction areas of the states in the eastern Mediterranean Sea, were discussed on the issue of oil and gas resources.

Keywords: Law of the Sea, The Eastern Mediterranean, Oil, Gas, Turkey.

¹ Bu makale, “Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Konumu” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Enerji, dünyadaki yaşamın sürdürülebilmesi için artık olmazsa olmaz niteliktedir. Enerji kaynaklarında en ön sıralarda yer alan petrol-doğalgaz kaynakları ise yeryüzünde oldukça sınırlı miktarda bulunmaktadır. Bu konuda son zamanlarda en çok ön plana çıkan bölgelerden birisi de Doğu Akdeniz'dir. Doğu Akdeniz'de 2000'li yılların başından bu yana yetki alanları sınırlandırma andlaşmaları ve buna bağlı olarak ilan edilen arama-üretim ruhsat sahaları, bölgede hareketliliğe sebep olmaktadır.

Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan birçok devletin ikili andlaşmalar yapmak suretiyle MEB, kıta sahanlığı ve karasuları sınırlarını belirlediği, ancak bu durumun dışarıda kalan devletler açısından sorunu çıkmaza sürüklediği görülmektedir. Sorunu en azından Türkiye için çıkmaza sürükleyen bir diğer durum ise Kıbrıs adasının temsilcisi olarak sadece GKRY'nin tanınmıyor olmasıdır.

“Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Konumu” isimli doktora tezinden üretilen bu çalışmada, öncelikle Uluslararası Deniz Hukuku'nun kaynakları kısaca açıklanmış, akabinde çalışma konusunun ilgili olduğu deniz yetki alanlarına ilişkin bilgi verilmiştir. Daha sonra, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin prensipler anlatılmıştır. Son olarak, da petrol ve doğalgaz kaynakları özelinde Doğu Akdeniz'deki devletlerin deniz yetki alanları tartışılmıştır.

2. Uluslararası Deniz Hukuku'nun Kaynakları

Uluslararası Deniz Hukuku'nun temeli teamül hukukudur. Bu teamül kurallarının yazılı hale getirilmesinde ise iki temel aşama bulunur. Bunlardan birincisi, 1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri'dir. Daha sonra 1982 yılında toplanan Deniz Hukuku Konferansı ile, günümüz Uluslararası Deniz Hukuku kuralları şekillenmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı (UAD) Statüsü'nün 38. maddesinde² Uluslararası Deniz Hukuku'nun da kaynakları sayılmıştır. Buna göre; uluslararası andlaşmalar, uluslararası teamüller ve hukukun genel ilkeleri Uluslararası Deniz Hukuku'nun asli kaynakları; uluslararası içtihatlar ve doktrin ise yardımcı kaynaklardır. Jus cogens olarak ifade edilen uluslararası kamu düzeni kuralları da bu kaynaklar arasındadır.

3. Deniz Yetki Alanları

Uluslararası Deniz Hukuku bakımından denizler, kıyı devletinin hak sahipliğine göre kategorize edilir. Buna göre denizler; iç sular, karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge (MEB), kıta sahanlığı ve açık denizler olarak sınıflandırılır. İç sular,

² UAD Statüsü için bkz. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_02.pdf, E.T: 14.03.2016.

kıyı devletinin tam egemenliği altında iken, açık denizler ise hiçbir devletin egemenliğine tabi olmayan bölgelerdir (Özman, 2006: 7).

3.1. Karasuları

Deniz yetki alanlarından karasuları, sahildevletinin kara ülkesini çevreleyen ve açık denize doğru belli bir uzaklığa kadar giden, sahildevlete ait olan deniz bölgesidir (Pazarcı, 2004: 258; Kuran, 2009: 55). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) 3. maddesi karasularının, esas çizgilerden itibaren azami 12 mil olabileceğini ifade etmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin karasuları Ege'de 6 mil, Akdeniz ve Karadeniz'de 12 mil olarak ilan edilmiştir (Pazarcı, 2004: 260).

Karasularının; iç sınır, dış sınır ve yan sınır olmak üzere üç türlü sınırı vardır (Kuran, 2009: 60). Karasularının iç sınırının tespit yöntemi iki türdür. İlki olan normal esas hatlar yöntemine göre, düz durumda olan kıyılarda kıyı boyunca süren en düşük cezir hattı esas alınır. İkincisi olan düz esas çizgi yöntemine göre ise, kıyının girintili çıkıntılı olduğu bölgelerde veya kıyıya yakın adaların olduğu bölgelerde hatta esas olabilecek noktaların birleştirilmesi ile ortaya çıkan çizgidir (Özman, 2006: 301).

Karasularının dış sınırı ise BMDHS'nin 4. maddesine göre, her noktası esas hattın en yakın noktasına, karasularının genişliğine eşit uzaklıkta bulunan hattır. Karasularının yan sınırının belirlenmesinde ise 5 yöntem uygulanmaktadır. Bunlardan ilki, kara ülkesinin sınırlarının karasularının dış sınırına kadar uzatmaktır. İkinci yöntem, kara sınırının denize ulaştığı noktaya dik bir çizgi çekilmesi yöntemidir. Bir diğer yöntem, kara sınırının denize ulaştığı yerden kıyının genel yönüne dik bir çizgi çekmektir. Dördüncü yöntem, boylam ve enlemlerden yararlanarak tespit yöntemidir. Son olarak, bu konuda eşit uzaklık yöntemi de uygulanabilir (Özman, 2006: 307).

Bir devletin, karasuları üzerindeki hak ve yetkileri ile üçüncü devletlere karşı olan yükümlülükler, karasularının hukuki rejimini oluşturur (Kuran, 2009: 81). Bu çerçevede, karasuları üzerinde yer alan hava sahası ile karasuları içerisindeki deniz yatağı ve yer altı zenginlikleri sahildevlete aittir (Pazarcı, 2004: 261). Kıyı devletinin yükümlülükleri ise zararsız geçiş ve yargı yetkisine ilişkin ödevleridir (Özman, 2006: 309). Zararsız geçiş hakkına göre üçüncü devletlerin, kıyı devletinin çıkarlarına zarar vermeden ve uluslararası hukuka uygun olarak, o devletin karasularından geçiş hakkı vardır. Denize kıyısı olup olmadığına bakılmaksızın tüm devletlerin ticaret gemilerinin zararsız geçiş hakkı vardır.

Kıyı devletinin zararsız geçişe ilişkin mevzuatı uygulama yetkisinin kapsamı BMDHS m. 21'de detaylı şekilde belirtilmiştir. Ayrıca m. 22'de de kıyı devletinin, zararsız geçiş hakkını kullanan gemilere belirlediği rotaları izlemesini söyleyebileceği ifade edilmiştir. Aynı sözleşmenin 25. maddesinde ise zararsız geçişin kıyı devleti tarafından, güvenlik gerekçesiyle ve herhangi bir devlete istisna uygulamamak ve ilan etmek şartıyla geçici

süre ile ertelenebileceği kabul edilmiştir. Ancak MEB'in veya açık denizin bir bölümü ile yabancı bir devletin karasuları arasında olan uluslararası boğazlarda zararsız geçiş hakkı ertelenemeyecektir. BMDHS m. 24'e göre kıyı devleti, yabancı devletlere zararsız geçiş haklarını sınırlandıracak bir yükümlülük getiremez ve geçiş konusunda devletler arasında ayrımcılık yapamaz.

Sahildar devletin, zararsız geçiş hakkını kullanan gemiler üzerindeki yargı yetkisi konusunda ikili bir ayırım mevcuttur. Buna göre, geminin ticaret gemisi veya savaş gemisi olma özelliğine göre yetki belirlenmektedir. Aynı şekilde ticaret gemilerine ilişkin de ceza davası ve hukuk davası olmak üzere iki seçenek mevcuttur (Pazarcı, 2004: 263). Cezai konulardaki yargı yetkisi BMDHS'nin 27/2. Maddesinde detaylı belirtilmiştir. 28. Maddeye göre ise hukuki konularda dava gemi adamları ile ilgili ise gemi durdurulamaz. Buna karşın dava; geçişten doğan ücret, çatma, tazminat gibi alacaklara ilişkin ise yargı yetkisi kullanılabilir.

Sözleşmenin 32. maddesine göre, ticari amaç haricinde kullanılan devlet gemileri ve savaş gemileri üzerinde ise kıyı devletinin yargı yetkisi yoktur. 30. maddeye göre ise bu gemilerin yasal düzenlemelere uymaması halinde kıyı devleti, uyarıda bulunabilir ve ihlalin devamı halinde karasularının terk edilmesini talep edebilir. Ayrıca bir zarar doğmuşsa, bayrak devletinden bu zararın da tazminini isteyebilir (Pazarcı, 2004: 265).

3.2. Kıta Sahaneliği

Kıta sahanlığı adı verilen bölge, kıyı devletinin, karasularının ilerisinde ama kıyıya bitişik durumdaki deniz tabanı ve altındaki cansız varlıkların araştırılması ve işletilmesi konusunda münhasır hak sahibi olduğu deniz yetki alanıdır. Bu alan, kıyı çizgisinden 200 deniz mili uzaklığa ve hatta tabii kıta sahanlığı daha ileriye gidiyorsa deniz derinliğinin 2500 metreyi bulduğu izobet çizgisinin 150 deniz mili açığına kadar gidebilen ve üst sınırı her durumda 350 deniz mili olabilen bölgedir (Kuran, 2009: 197, 199).

Kıyı devletinin, kıta sahanlığı üzerinde birtakım egemen hakları mevcuttur. Bu egemen hakların kullanılabilmesi için de ilan veya bildirim şartı bulunmamaktadır. Yani bu haklar, tabii hak niteliğindedir (Pazarcı, 2004: 279). BMDHS'ye göre bu haklar, başlangıçtan bu yana ve fiilen var olan haklardır. Bu egemen haklar, münhasıran kıyı devletine ait olmaları sebebiyle kıyı devletinin izni olmadan üçüncü devletlerce kullanılamaz (Kuran, 2009: 200). Bu haklar, sadece madenler ve diğer cansız kaynaklar ile deniz yatağı ve toprak altı ile sürekli temas halinde olan canlılar üzerinde geçerlidir (Pazarcı, 2004: 279-280). Kıta sahanlığından doğan hiçbir hak, üçüncü devletlerin haklarını makul olmayacak biçimde kısıtlayamaz (Brown, 1992: 362). Kıta sahanlığında sahildevletinin MEB'i varsa o bölgeye MEB rejimi uygulanacaktır. Ancak üçüncü devletler, kıyı devletinin istemlerini göz önünde tutarak kıta sahanlığında kablo veya petrol-doğalgaz borusu döşeyebilecektir.

Kıta sahanlığının dış sınırının ve yan sınırının belirlenmesi, komşu devletlerin birbirlerine karşı haklarının tespiti açısından önem taşır. BMDHS'nin 83. Maddesine göre, kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözümün gerçekleşmesi için UAD Statüsü'nün 38. Maddesinde belirtildiği gibi uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile gerçekleştirilecektir.

Uluslararası hukukta hakça ilkelerin tespiti noktasında kesin bir kriter olmasa da, bu konuda bölgenin coğrafi özellikleri, güvenlik, komşu ülke sınırları ve enerji kaynakları gibi unsurlar tespite yardımcı olmaktadır.

3.3. Münhasır Ekonomik Bölge

MEB, kıyı devletinin karasuları esas hattından başlamak suretiyle 200 deniz mili açığa kadar giden deniz bölgesinde; su altında, toprak altında ve deniz yatağında kıyı devletine bazı ekonomik haklar veren bölgedir (Brownlie, 1995: 224). BMDHS'nin 56. ve 60. maddelerine göre, kıyı devleti bu bölgede canlı cansız kaynakları araştırabilir, suni adalar veya tesisler kurabilir. Kurulan bu ada ve tesislerin kendisine ait karasuları vs. olamaz. Aynı şekilde ada veya tesisi inşa eden devletin de karasularını, kıta sahanlığını ve MEB'ini etkilemez. Kıyı devletinin MEB üzerinde var olan hakları ekonomik niteliktedir.

BMDHS'nin 73. maddesi çerçevesinde kıyı devleti, MEB'inde canlı kaynakların işletilmesi, saklanması ve araştırılması amacıyla egemenlik haklarını kullanabilmek için kontrol, yavaşma, tutuklama ve yargılamaları da içine alacak şekilde tüm önlemleri alma yetkisini haizdir. Ancak aksi ilgili devletler tarafından kararlaştırılmadıkça kıyı devletinin hapis cezası verme yetkisi yoktur.

BMDHS'nin 211. maddesine göre kıyı devleti, MEB'inde gerçekleşecek gemi kaynaklı kirliliği engelleyebilmek için uluslararası standartlara uygun düzenlemeler yapabilir. Ayrıca bu bölgede üçüncü devletler tarafından yapılacak bilimsel araştırmalar için de izin makamıdır. Ancak kıyı devleti, insanlığın faydasına olan ve barışçıl amaçlar taşıyan bilimsel faaliyetleri de reddetmemeli, hatta bunların gecikmesine engel olacak tedbirleri almalıdır.

Sözleşmenin 59. maddesine göre ise MEB'de sahildevletinin menfaatleri ile bir diğer devletin menfaatlerinin çatışması halinde, bu uyuşmazlık hakkaniyet prensibi ve diğer tüm ilgili şartlar göz önünde tutularak gerek uluslararası toplumun menfaati gerekse tarafların çıkarları doğrultusunda çözümlenecektir. 58. Maddede ise, kıyı devletinin haklarına riayet etmek kaydıyla üçüncü devletlerin tamamının MEB üzerinde uçuş, seyrüsefer ve kablo-boru döşeme hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir.

MEB ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasında aynı prensipler benimsenmiştir. Her iki müessese de açık deniz rejiminin istisnası niteliğindedir ve kıyı devletine belli bir bölgede münhasır haklar verir (Kuran, 2009: 231). Kıta sahanlığı, kara ülkesinin denizdeki coğrafi uzantısına göre tespit edilirken MEB, sahildevletinin coğrafi yapısından bağımsız olarak kıyı devletine canlı cansız kaynakların araştırılması ve işletilmesi konusunda hak verir (Baykal, 1987: 58). Kıta sahanlığı deniz tabanında ve toprak altındaki canlı ve cansız kaynaklar üzerinde tasarruf yetkisi verir. Buna karşın MEB, bunlara ilaveten deniz yatağı üstündeki sulara da tasarruf yetkisi verir. Yani MEB, kapsayıcıdır ve kıyı devletine daha geniş haklar verir. Bir devlet MEB ilan ederek, kıta sahanlığından kaynaklı tüm haklara da sahip olur (Kuran, 2009: 232-233). Uygulamada MEB, balıkçılık konusunda da ilave yetkiler verir. Kıta sahanlığı için ilana gerek yoktur. Buna karşın MEB'den kaynaklı haklar ancak ilan ile muaccel olur.

4. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Prensipler

4.1. Hakkaniyet İlkeleri

Almanya, Hollanda ve Danimarka'nın taraf olduğu Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası öncesinde hakkaniyet ilkeleri zımni olarak uygulanıyordu. Bu ilkelere ilk atıf ise Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda gerçekleşmiştir. Bu sayede hakkaniyet ilkeleri, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda uygulanan bir pozitif hukuk kuralı haline gelmiştir (Topsoy, 2013: 194). Hakkaniyet ilkeleri, her somut olaya göre farklılaşabilir. Bu yönüyle bugüne kadar var olmayan bir prensibin, ilerleyen zamanlarda hakkaniyet ilkesi olarak bir davada uygulanması mümkündür (Koç, 2006: 172). Bu sebeple hakkaniyet ilkeleri tespit edilirken UAD'nin içtihatları yön gösterici olacaktır.

BMDHS sonrasında da UAD, net bir hakkaniyet tanımı yapmaktan kaçınmıştır. UAD'ye göre hakkaniyet, adalet ilkesine atıf yapmakta ancak soyut bir adalet değil (Beaglehole, 1984: 428), öngörülebilir özellikte olup uygulaması tutarlılık içeren bir adaleti işaret etmektedir (I.C.J. , Reports, 1984: 39).

4.2. Eşit Uzaklık

UAD içtihatlarına göre eşit uzaklığın uygulanabilmesi ancak hakkaniyetli bir sonuca ulaştırıyorsa mümkün olabilecektir. Uygulanması şart olan bir metod değildir. Eşit uzaklık prensibi, hakkaniyet ilkelerinin uygulanması için başvuru alt bir metoddür. Yani eşit uzaklık, diğer özel şartlarla birlikte ele alınarak hakkaniyetli bir sonuca ulaşılması sağlanacaktır.

4.3. Coğrafyanın Üstünlüğü

Coğrafyanın üstünlüğü kriterine göre sınırlandırma yapılacak deniz alanında bulunan anakaraların kıyı uzunluğu dikkate alınmalıdır. Çünkü anakaraların kıyı uzunluğu, devletlerin sahip olacakları deniz yetki alanlarını da tayin edecektir. Bu noktada kıyının girintili-çukurluğu da önem arz etmektedir.

4.4. İlgili Şartlar Çerçevesinde Dikkate Alınan Konular

İlgili şartlar çerçevesinde dikkate alınan ilk unsur adalardır. Adaların deniz yetki alanları sınırlandırmasındaki fonksiyonu, adanın konumu ve büyüklüğüne, adada var olan nüfus yoğunluğuna ve adanın anakara ile arasındaki coğrafi dengeye göre değişmektedir. Uluslararası hukukta adalara da kıta sahanlığı ve MEB hakkı tanınmıştır (Charney, 1999: 863-866). Ancak bir adada ekonomik hayat veya yaşama imkanı olan nüfus bulunmuyorsa bu neviden haklar da söz konusu olmayacaktır. Adalara sınırlandırma hukukunda tanınan etki anakaraya karşı konumlarına göre ya sınırlı olmakta ya da hiç olmamaktadır (Dyke, Bennet, 1993: 62).

Bağlı oldukları ülkenin anakarasına en yakın adalar, kıyısız adalar olarak tanımlanır. Kıyısız adalara da sınırlandırmada çok veya az bir etki tanınmaktadır. Adalar, buldukları mevkiye göre bazı durumlarda hiç etki gösterememiş, bazı durumlarda ise kıyı çizgisinin yönünü kendi konumlarına göre değiştirmişlerdir. Bu noktada “yanlış taraftaki adalara” da değinilmesi şarttır. UAD kararlarına göre yanlış taraftaki adalar, ait olduğu devlete değil de diğer bir devletin anakarasına yakın olan adalardır. Bu yönüyle bu tip adaların iki devlet arasındaki sınır çizgisi üzerinde bozucu etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle yanlış taraftaki adalara sınırlandırmada ya sınırlı etki tanınmakta ya da hiç etki tanınmamaktadır. Yanlış taraftaki adalara sınırlı da olsa etki tanınabilmesi için ekonomik ve sosyal yaşam koşulu da şarttır.

Yanlış taraftaki adalara bazı durumlarda tam etki tanındığı da görülmüştür. Örneğin, Greenland adasının oldukça büyük oluşu ve bu adada var olan sosyal ve ekonomik yaşamın yoğunluğu, yanlış tarafta da olsa bu adaya tam etki tanınmasını sağlamıştır (Acer, 2008: 28). Yanlış taraftaki adalara etki tanınırken bu hususların dikkate alınması hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşılmasını sağlamaktadır.

İlgili şartlar çerçevesinde dikkate alınan bir diğer faktör, en düşük cezir çizgisi unsurları ve kayalıklardır. Bunlar, sınırlandırmaya esas hat çizgisinin oluşturulmasında esas noktalar olarak kullanılabilen gibi sadece sınırlandırma için oluşturulmuş esas çizginin parçaları olarak da kullanılabilir. Bunların hangi hallerde düz esas çizgi çiziminde kullanılabilen BMDHS'nin 5 ve 7. Maddelerinde belirtilmiştir. Sadece sınırlandırma amacıyla düz esas hat oluştururken hangi noktaların esas nokta olarak kabul edileceği ise taraflar arasındaki anlaşma veya UAD kararıyla belirlenmektedir.

İlgili şartlar kategorisindeki diğer bir unsur, deniz tabanındaki jeomorfolojik ve jeolojik özelliklerdir. Bunların sınırlandırmadaki etkisi nispidir. Yani, bu özellikler ikincil

niteliktedir. UAD içtihatlarına bakıldığında, eğer sınırlandırma hem kıta sahanlığı hem de MEB için yapılacaksa bu özelliklerin dikkate alınmadığı görülmektedir. Zira, bu özellikler sadece kıta sahanlığı için geçerlidir.

Doğal kaynaklar da ilgili şartlar çerçevesinde ele alınan bir diğer unsurdur. Kanımca, sınırlandırma yapılırken sınırlandırma isteminin içeriğine bakılmaksızın bölgedeki petrol ve doğalgaz kaynaklarının dikkate alınması şarttır. Yani, taraflar UAD'ye veya hakem mahkemesine yapmış oldukları başvuruda, sınırlandırma yapılırken doğal kaynakların dikkate alınmamasını isteseler dahi UAD'nin hakkaniyetli bir sonuca ulaşabilmek için bunları değerlendirmesi gerekir. Zira, günümüzde sınırlandırma yoluna gidilmesinin öncelikli amaçları arasında petrol ve doğalgaz kaynakları önlerde yer almaktadır.

Bir diğer ilgili şart, sınırlandırma konusu bölgede mevcut olan veya olması ihtimal dahilinde olan sınırlardır. Deniz yetki alanları sınırlandırılırken hakkaniyetli bir sonuç için bölgedeki mevcut ve olası tüm sınırların da dikkate alınması şarttır.

İlgili şartlar çerçevesinde son değerlendirilmesi gereken savunma ve güvenlik şartlarıdır. UAD'ye göre, güvenlik ve savunma şartları özel koşul olabilir ve bu koşulların baskın koşullar düşüncesini de desteklemesi gerekir. Savunma ve güvenlik şartları için genel prensipler yoktur. Bunların ilgili şart olarak kabul edilmesi için de tarafların yapmış oldukları savunma andlaşmaları yeterli olmaz. Bu şartların, dikkate alınabilmesi için hayati ve mutlak anlamda önem arz etmesi şarttır (Koç, 2006: 221)

4.5. Oransallık Prensibi

Oransallık prensibi, deniz yetki alanları sınırlandırılırken dikkate alınacak unsurların hangi oranla değerlendirileceği hususudur. Bununla, hakkaniyetli çözüme ulaşma amacı güdülmektedir. Ayrıca bu prensip ile sınırlandırma konusu devletlerin kıyı uzunlukları tespit edilerek sahip olacakları kıta sahanlığı ve MEB'in birbirine orantılı olması amaçlanır. Bu prensip, sınırlandırmanın hakkaniyete uygun yapıp yapılmadığını denetleyen bir prensiptir. Oransallık ilkesinin bir test aracı değil, ilgili şart olduğunu belirten UAD kararları da mevcuttur (Koç, 2006: 233).

4.6. Kapatmama Prensibi

Kıta sahanlığının sınırlandırılmasında, her devletin kendi kıyılarına yakın alanlardaki tasarruf yetkisinin kısıtlanmamasına özen gösterilmelidir. Zira, bir devletin kıyıların yakın bölgelerin başka bir devletin tasarrufuna bırakılması hakkaniyete terstir. İşte bu amacı gözeten prensip, kıyıların kapatılmaması prensibi olarak ifade edilmektedir. Bu prensip de oransallık prensibi gibi nispidir. Zira, bazı durumlarda bu prensibin uygulanması dahi hakkaniyete aykırı sonuç oluşturabilir. Bu itibarla ilkenin uygulanıp uygulanmayacağı, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir.

5. Petrol ve Doğalgaz Kaynakları Bakımından Doğu Akdeniz'deki Devletlerin Deniz Yetki Alanlarının Değerlendirilmesi

5.1. Yunanistan

Yunanistan'ın amacı; Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis hattı bazında ortay hat temelli bir sınırlandırma yapmaktır (Yaycı, 2012: 19). Yunanistan, bu hedefini Mısır ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında yapılan sınırlandırma andlaşması (Sea Bulletin, 2003: 45-47) sonrasında Türkiye'nin verdiği notaya (Sea Bulletin, 2004: 127) karşılık olarak verdiği notada (Sea Bulletin, 2005: 129) da dile getirmiştir. Yunanistan vermiş olduğu notada, en uçta bulunan Meis adasına ve diğer adalara koşulsuz tam kıta sahanlığı verilmesi gerektiğini ve Anadolu anakarası ile en uç ada arasındaki ortaya hatta göre sınırlandırma yapılmasını talep etmektedir. Bu iddiaların gerek UAD kararları, gerekse uluslararası hukuk kaideleri ile bağdaşır yanı bulunmamaktadır.

5.2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GKRY, karasularını 12 mil olarak ilan etmiştir.³ 2004 yılında da "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla 200 millik MEB⁴ ve 24 millik bitişik bölge ilan etmiştir.⁵ Bu ilanlarında GKRY, bölge devletleriyle andlaşmalar yapılınca kadar sınırlandırmada ortay hattın geçerli olacağı ifade edilmiştir.

GKRY ile Mısır arasında 2003'te yapılan sınırlandırma andlaşmasını tanımadığını bildiren Türkiye notası sonrasında GKRY, 1974'te kıta sahanlığını gösteren bir yasa çıkardıklarını, 1993'te de esas hattı ve koordinatları tespit eden bir haritayı BM'ye sunduklarını, tüm bunlara karşı Türkiye'nin bir itirazda bulunmadığını, bu durumun da, Türkiye'nin zımnî kabulünün olduğunu gösterdiğini belirtmiştir (Sea Bulletin, 2005: 124-125). GKRY'nin petrol ve doğalgaz aramaları için ilan ettiği ruhsat sahalarına ilişkin TC Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı açıklama⁶ sonrasında GKRY, yapılan bu işlemin "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin" BMDHS'den kaynaklanan hakkı olduğunu bildirmiştir.

GKRY; 17.02.2003'te Mısır, 17.01.2007'de Lübnan ve 17.12.2010'da da İsrail ile MEB sınırlandırma andlaşmaları akdetmiştir. Lübnan ile yapılan andlaşma, Türkiye'nin

³ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1964_Law.pdf , E.T: 17.04.2016.

⁴ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_eez_proclamation.pdf , E.T: 17.04.2016.

⁵ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_cz_proclamation.pdf , E.T: 17.04.2016.

⁶ http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz-deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-igilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_-tr.mfa , E.T: 17.04.2016.

çabaları ile bir süre iç hukukta onaylanmamış olsa da bu durum, 2011 yılına kadar sürebilmiştir (Yaycı, 2012: 17). GKRY'nin Libya ve Suriye ile de MEB sınırlandırma andlaşmaları yapmak için gayret gösterdiği ancak her iki ülkede var olan iç savaş, buna engel olmuştur. Sınırlandırma andlaşmaları sonrasında GKRY, 2007 yılında 13 adet petrol-doğalgaz arama ruhsat sahası ilan etmiştir. Bu sahalardan 5'i Türkiye'nin kıta sahanlığını ihlal etmekte, 8'inde ise KKTC'nin de hakkı bulunmaktadır (Başeren, 2010: 13). 12 nolu ruhsat ise bunlar arasında en yoğun hareketliliğin yaşandığı sahadır. Bu sahaya ilişkin arama-üretim ihalesini alan Amerikan Noble Energy ve İsraili Delek şirketleri, 2011 yılında ilgili parselde 200 milyar metreküplük doğalgaz bulduklarını açıklamış⁷ ancak bu rakamın gerçek dışı olduğu, aslında 6-7 milyarlık bir rezerv bulunduğu daha sonra ortaya çıkmıştır.⁸ Bu sahalardan çıkartılan doğalgazın dünyaya nakli konusunda ise boru hatlarıyla veya LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) vasıtasıyla olmak üzere iki alternatif tartışılmaktadır. Bu iki alternatifin maliyetine bakıldığında, boru hattı yönteminin diğerine göre 7 kat daha az maliyetli olduğu görülmektedir. Çünkü boru hattı maliyeti ortalama 2,5 milyar USD ve geri dönüşü 4 yıl süre iken, LNG maliyeti 10 milyar USD olup geri dönüşü de 15 yıl civarındır.⁹ Bu gerçek karşısında GKRY'nin Türkiye toprakları üzerinden boru hattı tesisi için girişim yapması zorunlu gibi gözükmektedir.

5.3. Mısır

Mısır, 1958'de karasularını 12 mil olarak ilan etmiştir.¹⁰ Düz esas hatlarını ise 1990 yılında ilan etmiştir (Sea Bulletin, 1990: 3-11). Ayrıca 200 m derinliğe kadar ya da işletme imkanının olduğu derinliğe kadar kıta sahanlığının mevcut olduğuna dair de düzenlemesi bulunmaktadır.¹¹ Mısır, BMDHS'nin yürürlüğe girmesinden sonra da MEB'de egemen haklarının var olduğunu ve diğer komşu devletlerin haklarına zarar verilmeden bu haklarını kullanacağını beyan etmiştir.¹²

Türkiye, Mısır ile GKRY'nin sınırlandırma andlaşması yapma yönündeki iradesine engel olabilmek için böyle bir andlaşmanın uluslararası hukuka aykırı olacağını, adanın tek temsilcisinin GKRY olmadığını, KKTC'nin de oradaki asli unsurlardan biri olduğunu, olası andlaşmanın Türkiye'nin ve KKTC'nin haklarına zarar vereceğini Mısır'a bildirmiştir. Türkiye'nin çabaları, 2003 yılında Mısır ve GKRY'nin

⁷ http://www.gazetea24.com/haber/rumlar-akdenizde-200-milyar-metrekup-gaz-buldu_75929.html?e=8 , E.T: 17.04.2016.

⁸ <http://enerjiinstitusu.com/2013/09/05/rum-dogalgazinda-rezervlerin-tahmin-edilenin-altinda-oldugu-aciklandi/> , E.T: 17.04.2016

⁹ <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-ye-10-milyar-dolarlik-gozdagi-23560449> , E.T: 18.04.2016.

¹⁰ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decree.pdf , E.T: 18.04.2016.

¹¹ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decision.pdf , E.T: 20.04.2016.

¹²

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_declarations.htm#EgyptUponratification , 27.04.2016.

sınırlandırma andlaşması yapmasıyla sonuçsuz kalmıştır. Bu andlaşmada MEB sınırı belirlenirken Kıbrıs adası ve Afrika kıtası kıyısı esas alınmış ve eşit uzaklık prensibi benimsenmiştir.¹³ Ayrıca 2005 ve 2006 yıllarında Mısır ve GKRY arasında petrol ve doğalgaz arama-üretim işbirliği andlaşmaları imzalanmıştır.

Mısır ile GKRY arasında akdedilen andlaşma Mısır aleyhine önemli sonuçlar doğurmuştur. Çünkü Mısır GKRY yerine Türkiye ile sınırlandırma andlaşması yapmış olsaydı, mevcut MEB ve kıta sahanlığından 12.000 km daha fazla bir alanda yetki sahibi olacaktı. Kıbrıs adasının 9.521,85 km olduğu ve 12.000 km lik alanın Mısır topraklarının %1'ine tekabül ettiği dikkate alındığında sonucun Mısır aleyhine olduğu açıktır (Başeren, 2010: 20, 22). Mısır, 2013 yılında yapmış olduğu bu sınırlandırma andlaşmasını çıkardığı bir yasa ile feshetse de GKRY, böyle bir andlaşmanın tek taraflı feshedilemeyeceğini belirtmiştir.¹⁴

5.4. Suriye

Suriye, 2003 yılında karasularını 12, bitişik bölgesini 24 ve MEB'ini 200 mil olarak belirlemiştir.¹⁵ Suriye'nin 2011 yılında petrol-doğalgaz arama izni verdiği sahaların kuzeyi, Türkiye-Suriye kara sınırının bittiği noktanın 30 deniz mili batısına denk gelmektedir. Bahsi geçen bu alan Türkiye'nin deniz yetki sahasıdır (Yaycı, 2012: 25-26).

5.5. İsrail

İsrail, 1990 yılında 12 millik karasularını ilan etmiştir. 17.12.2010'da ise GKRY ile MEB sınırlandırması andlaşması yaparak, 12.07.2011 tarihinde bu andlaşmayı detaylı şekilde BM'ye bildirmiştir.¹⁶

İsrail'in Leviathan ve Tamar isimli ruhsat sahalarında hidrokarbon ve doğalgaz çıkarılmıştır ve bu çerçevede çıkarılan kaynakların piyasaya sürümü için birçok devletle İsrail arasında müzakereler yürütülmektedir. Halihazırda Türkiye ile İsrail arasında Mavi Marmara hadisesine ilişkin yürütülen müzakerelerin temelinde de bunun yattığını söylemek zorlayıcı bir yorum olmayacaktır. Zira İsrail, bu yolla ürettiği enerji kaynaklarını daha ucuz maliyetle Türkiye üzerinden Avrupa pazarına ulaştırmayı hedeflemektedir (Kaya, 2016: 131, 133).

¹³ <http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf> , E.T: 01.05.2016.

¹⁴ <http://www.internethaber.com/misir-rum-yonetimini-ve-israili-soke-etti-510747h.htm> , E.T: 01.05.2016.

¹⁵ http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf , E.T: 03.06.2016.

¹⁶ http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf , E.T: 03.06.2016.

5.6. Lübnan

1983 yılında karasularını 12 mil olarak ilan eden Lübnan, GKRY ile 2007 yılında imzaladığı sınırlandırma anlaşmasını 2011 yılında iç hukukunda yürürlüğe sokmuştur.¹⁷ İsrail MEB alanı ile Lübnan MEB alanı 9 km'lik bir bölgede çakışmaktadır.

5.7. KKTC

KKTC, 12 millik karasuları ilan etmiştir. KKTC'nin uluslararası arenadaki "kimlik" sorunu şüphe yok ki en çok enerji kaynaklarına ilişkin konularda zarar vermektedir. Zira dünya, Kıbrıs adasının resmi temsilcisi olarak GKRY'yi görmekte ve onu "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak tanıyarak sınırlandırma anlaşmaları da dahil olmak üzere tüm anlaşmaları GKRY ile yapmaktadır. Bu konuda KKTC'nin ve Türkiye'nin ortaya koyduğu diplomatik girişimlerin de sonuçsuz kalması sebebiyle şimdiye kadar inceleme konusuna ilişkin yaşanan tüm gelişmeler KKTC, dışarıda bırakılarak yaşanmıştır.

KKTC açısından en önemli gelişme, 2011 yılında GKRY'nin sondaj çalışmalarına başlamış olmasıdır. Bu gelişme sonrası KKTC ile Türkiye arasında 21.09.2011 tarihinde "Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması" imzalanmıştır. Anlaşma sonrasında KKTC, Türkiye'nin milli petrol şirketi TPAO'ya deniz alanlarında petrol ve doğalgaz arama ruhsatı vermiştir. GKRY'nin ruhsat alanları ile KKTC'nin ruhsat alanları çakışmaktadır. Akabinde yapılan bir diğer anlaşma ise "Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi"dir. 02.11.2011 tarihli bu sözleşmeye göre TPAO; arama, sondaj, üretim ve işletme yetkisine sahiptir. Olası üretim halinde de paylaşım oranı %50-50 olacaktır.¹⁸

5.8. Türkiye

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sadece KKTC ile sınırlandırma anlaşması vardır. Bunun dışında hiçbir devletle bu konuda anlaşması bulunmamaktadır. Yalnız Yunanistan ile dar sınırlandırma anlaşması yapmıştır ancak bu anlaşma da kıta sahanlığına ilişkin değildir.

Türkiye BMDHS'ye taraf değildir. Yerel mevzuatında da kıta sahanlığına ve MEB'ine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Karasularının genişliği ise Akdeniz ve Karadeniz'de 12 mil, Ege'de 6 mildir.

Türkiye, Doğu Akdeniz'de 32 16 18 koordinatının batısında ab initio-ipso facto hakkı olduğunu, eğer bu bölgede bir sınırlandırma anlaşması yapılacaksa tüm bölge

¹⁷ <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2011/Aug-05/145473-parliament-endorses-law-on-maritime-borders.ashx> , E.T: 03.06.2016.

¹⁸ <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2011/11/02/kktc-ile-petrol-anlasmasi-imzalandi> , E.T: 04.06.2016.

devletlerinin katılımıyla gerçekleşmesi gerektiğini, GKRY'nin Kıbrıs adasını tek başına temsil edemeyeceğini, Kıbrıs adasına ilişkin yapılacak tüm işlemlerde KKTC'nin de sürece dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Başeren, 2010: 28-29).

Türkiye, öncelikle 02.07.1974'te TPAO'ya Rodos adasının güney bölgesinde petrol arama ruhsatı vermiştir. Bu işlem ile bahsi geçen bölgenin Türkiye'nin karasuları dışında olmasına karşın kıta sahanlığı içerisinde olduğu mesajı verilmek istenmiştir.¹⁹ Türkiye, 2007 yılında yine TPAO'ya, güneyde Mısır ve Anadolu kıyıları arasındaki ortay hatta ve 32 16 18 meridyenine dayanan bölgede arama ruhsatı vermiştir. Bu sayede Türkiye, zımnî olarak bahsi geçen bölgede bir kıta sahanlığı ve MEB ilan etmiştir (Başeren, 2010: 33). Belirtilen parsel, GKRY'nin ilan ettiği parsellerin bazıları ile de çakışmaktadır. Bu yolla Türkiye, GKRY'nin ilanını tanımadığını da fiili olarak göstermiştir (Başeren, 2010: 33).

Türkiye, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları sınırlandırılması konusunda oldukça pasif davranmıştır. Bölge devletlerinin birbirleriyle yapmış olduğu sınırlandırma anlaşmalarına sadece notalar ile tepki göstermekle yetinmiş, kendisi bir anlaşma yapma teşebbüsünde bulunmamıştır. Neticede de sadece KKTC ile sınırlandırma anlaşması yapabilmiş ve bölgedeki tüm denklemlerden soyutlanmış bir ülke konumuna düşmüştür.

Petrol-doğalgaz arama faaliyetlerinin denizlerde çok ciddi maliyetler taşıması, bu işin ancak ortaklıklar vasıtasıyla yapılabileceğini ortaya koymuştur. Bu tip ortaklıklar ise ticari amaç taşıyacağından, yatırım bölgelerinde siyasi istikrar da aramaktadır. Hal böyle olunca KKTC'nin TPAO'ya verdiği ruhsat sahalarında, TPAO'nun etkin arama faaliyetlerine girebilmesi için ortaklara ihtiyacı vardır. Ancak, KKTC'yi dünya üzerinde hiçbir devletin tanımaması ve bu nedenle bölgedeki siyasi istikrarsızlık, arama faaliyetlerine engel olmaktadır.

Türkiye, ileri sürdüğü sınırlandırma savlarında "düşey hat" esasını benimsemiştir. Bu esasın benimsenmesi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu yöntem yerine GKRY'nin tercih ettiği gibi "diagonal hat" esasının benimsenmesi, Türkiye'nin deniz yetki alanlarını artıracaktır. Ayrıca Türkiye'nin İsrail, Lübnan ve Libya gibi devletlerle de sınırlandırma anlaşması yapabilmesinin önünü açacaktır (Yaycı, 2012: 46). Türkiye, İsrail ile bu yöntem çerçevesinde bir anlaşma yapmış olsaydı, şu an GKRY'nin tasarrufunda gözüken 12. Parsel tamamen, 1, 7, 8, 9, ve 10. Parseller ise kısmen İsrail uhdesine geçecek, bu sayede Türkiye de Kıbrıs'ın güneyinde hak sahibi olacaktı (Yaycı, 2012: 46).

Türkiye ile Libya arasındaki aynı esasa göre yapılacak olası bir sınırlandırma anlaşmasında da Türkiye'den daha fazla Libya kazançlı çıkacaktır. Zira Libya, bu

¹⁹ 18.07.1974 tarih ve 14949 nolu RG.

sayede Yunanistan ile yapma ihtimali olan sınırlandırma anlaşmasında çok daha avantajlı durumda olacaktır (Yaycı, 2012: 46-47). Aynı şekilde böyle bir anlaşma ile Yunanistan ve GKRY arasındaki sınırlandırma anlaşması da engellenmiş olacaktır. Zira, böyle bir anlaşma, bölgedeki en kötü senaryo olacaktır.²⁰

Netice itibarıyla, Türkiye'nin düşey hat esasına göre belirlediği 145.000 km'lik yetki alanının, diagonal hat esasının benimsenmesi halinde 189.000 km'ye çıkacağını söylemek mümkündür. Ancak, henüz düşey hat esasının dahi kabul ettirilemediği gerçeği dikkate alındığında, bu durumun uzak bir ihtimal olduğu da aşikardır.

Türkiye, tüm bu hususlar doğrultusunda Doğu Akdeniz'deki haklarını koruyabilmek için şu iddiaları savunmalıdır:

- Sınırlandırmada anlaşmanın temel ilke olması,
- Kıta sahanlı sınırlandırmasında doğal uzantı esasının temel ilke olması,
- Sınırlandırmada hakkaniyet prensiplerine dayanılması,
- Sınırlandırmada eşit uzaklık kaidelerinin mutlak surette uygulanır olmaması,
- Adaların özel nitelikte olması,
- Sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olarak yapılması,
- Doğu Akdeniz'in yarı kapalı bir deniz olması.

6. Sonuç

Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğalgaz kaynaklarının üretime özgülenerek dünyanın kullanımına tahsis edilmesi için bölgedeki devletlerin deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında ortak hareket etmeleri gerekir. Zira, mevcut durumda olduğu gibi taraflardan biri veya birkaçının denklemin dışına itildiği bir durumda, çözümsüzlük sürecektir. Çünkü bölgede üretilen doğalgazın özellikle Avrupa pazarına naklinin LNG ve klasik boru hattı yöntemleri ile olabileceği dikkate alındığında, daha düşük maliyetli olan boru hattı alternatifi için KKTC ve Türkiye'nin topraklarına ihtiyaç bulunmaktadır. Sorunun çözümü için öncelikle Ada'daki siyasi yapının netliğe kavuşması gerekmektedir. Bunun yanında Türkiye'nin, konuya ilişkin tüm savlarını dayandırdığı ancak taraf olmadığı BMDHS'ye ivedilikle taraf olması, müzakerelerde daha da güçlenmesinin önünü açacaktır.

KAYNAKÇA

Acer, Y. (2008). "Deniz Alanlarının Sınırlanmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama". *Uluslararası Hukuk ve Politika*, (16), 1-18.

²⁰ <http://www.internethaber.com/rumlar-egenin-guneyine-de-goz-dikti-67911h.htm> , E.T: 05.06.2016.

- Başeren, S. H. (2010). *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*. İstanbul: TÜDAV Yayınları.
- Baykal, F. H. (1987). *Devletler Hukukunda Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı ve Hukuki Niteliği*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Beaglehole, S. (1984). "The Equitable Delimitation of the Continental Shelf". *Victoria University of Wellington Law Review*, (12), 415-442.
- Brown, E. D. (1992). *Sea-Bed Energy And Minerals: The International Legal Regime, Vol 1, Continental Shelf*. Netherland.
- Brownlie, I. (1995). *Principles of Public International Law*, Oxford.
- Charney, J. I. (1999). "Rocks That Can Not Sustain Human Habitation". *The American Journal of International Law*, (93), 863-878.
- Dyke, V. Bennet, D. L. (1993). "Islands and the Delimitation of Ocean Space in the South China Sea". *Ocean Yearbook*, (10), 54-89.
- International Court of Justice. (1984) *Reports*.
- Kaya, İ. S. (2016). *Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Gazze ve Mavi Marmara*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Koç, M. (2006). *Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Gelişmeleri ve Türkiye'nin Deniz Alanlarının Sınırlandırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.
- Law of the Sea Bulletin*, (1990). New York: United Nations Sales Publications.
- Law of the Sea Bulletin*, (2003). New York: United Nations Sales Publications.
- Law of the Sea Bulletin*, (2004). New York: United Nations Sales Publications.
- Law of the Sea Bulletin*, (2005). New York: United Nations Sales Publications.
- Özman, A. (2006). *Deniz Hukuku I*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pazarıcı, H. (2004). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Topsoy, F. (2013). "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında 'Hakkaniyet İlkesi' ve Dağıtıcı Adaletin Sağlanmasındaki Rolü". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 191-203.
- Yaycı, C. (2012). "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye". *Bilge Strateji Dergisi*, (6), 1-70.
- http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/bm/bm_02.pdf , E.T: 14.03.2016.
- http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_1964_Law.pdf , E.T: 17.04.2016.
- http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_eez_proclamation.pdf , E.T: 17.04.2016.
- http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_cz_proclamation.pdf , E.T: 17.04.2016.

http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-igilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa ,
E.T: 17.04.2016.

http://www.gazetea24.com/haber/ruklar-akdenizde-200-milyar-metrekup-gaz-buldu_75929.html?e=8 ,
E.T: 17.04.2016. <http://enerjienstitusu.com/2013/09/05/rum-dogalgazinda-rezervlerin-tahmin-edilenin-altinda-oldugu-aciklandi/> , E.T: 17.04.2016

<http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-ye-10-milyar-dolarlik-gozdagi-23560449> , E.T: 18.04.2016.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decree.pdf , E.T:
18.04.2016.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decision.pdf ,
E.T: 20.04.2016.

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_declarations.htm#EgyptUponratification
, 27.04.2016.

<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf> , E.T: 01.05.2016.

<http://www.internethaber.com/misir-rum-yonetimini-ve-israili-soke-etti-510747h.htm> , E.T: 01.05.2016.

http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf , E.T:
03.06.2016.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf
, E.T: 03.06.2016.

<http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2011/Aug-05/145473-parliament-endorses-law-on-maritime-borders.ashx> , E.T: 03.06.2016.

<http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2011/11/02/kktc-ile-petrol-anlasmasi-imzalandi> , E.T: 04.06.2016.

18.07.1974 tarih ve 14949 nolu RG.

<http://www.internethaber.com/ruklar-egenin-guneyine-de-goz-dikti-67911h.htm> , E.T: 05.06.2016.